

development is described.

Keywords: small and middle entrepreneurship, transactional charges, economy of region.

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Васіна І.П., к.е.н., доцент, Донецький державний університет управління

Малова Т.І., асистент Донецький національний університет

Характер економічного зростання, конкурентоспроможність країни на світовому ринку, її національна безпека визначаються сьогодні не обсягами фізичних ресурсів, а залежать від того, наскільки суспільство може створювати й ефективно використовувати інтелектуальний фактор, розвивати інноваційну діяльність і інноваційні процеси на всіх рівнях управління. Для сучасної України рішення ключових соціально-економічних проблем також неможливо без продуктивного використання науково-технічного потенціалу, його реструктуризації й формування на цій основі національної інноваційної системи. Практика реформування вітчизняної економіки показала, що ринок не в змозі вирішити всі проблеми подолання деградації технологічної бази виробництва й формування нових технологічних укладів, настільки необхідних для забезпечення стійкого економічного зростання в нашій країні і її регіонах. Це зумовлює необхідність посилення ролі держави в економічному забезпеченні інноваційних процесів і в регулюванні інноваційної сфери взагалі. Зростає значення якнайшвидшого формування ефективної економічної політики держави й зокрема такого її різновиду як інноваційна політика. Отже, одним із головних завдань розвитку економіки України і подолання економічної кризи є розробка й застосування сучасних методів і форм державного управління інноваційною діяльністю, створення умов для її активізації й ефективного розвитку.

Здебільшого в сучасній літературі основний акцент робиться тільки на структурному змісті інноваційної політики, що в сучасних умовах України для досягнення нею повноцінного економічного розвитку недостатньо. Проблема структурного змісту інноваційної політики важлива, однак, на сучасному етапі важливішого значення набуває не стільки факт розробки офіційних документів з інноваційної політики, скільки формування державою ефективної системи відносин між учасниками інноваційної діяльності.

Значний внесок у формування інноваційної теорії економічного розвитку внесли роботи Дж. Гелбрейта, П. Друкера, С. Ковалю, К. Маркса, Г. Менша, М. Мескона, Д. Рікардо, Б. Санто, А. Сміта, М. Туган-Барановського, Й. Шумпетера.

Проблемам розвитку інноваційної діяльності та удосконалення державної інноваційної політики присвячені дослідження провідних вітчизняних учених, серед яких: З. Адаманова, О. Амоша, Л. Безчасний, О. Веклич, А. Гальчинський, М. Гаман, В. Геєць, Б. Данилишин, О. Дацій, М. Корецький, М. Крупка, О. Кузьмін, В. Мельник, В. Осецький, О. Тивончук, А. Федоришева, В. Чижова.

Значним внеском у розвиток науки державного управління є роботи сучасних українських вчених О. Алімова, В. Бакуменка, Л. Беззубко, С. Білої, В. Бодрова, М. Бутка, А. Дегтяра, В. Мунтіяна, О. Суходолі, В. Шамрая, В. Юрчишина та ін.

Економічні перетворення 1990-х років, супроводжувані різким падінням рівня виробництва і платоспроможності на тлі високих темпів інфляції, позначилися неухильним зниженням інноваційної активності промислових підприємств, що сьогодні набуло незворотного характеру. Так, якщо наприкінці 1980-х років питома вага підприємств, що розробляли і впроваджували нову продукцію, виробничі процеси або удосконалювали їх, у промисловості колишнього СРСР становила 60–70 %, то в першій половині 1990-х років цей показник знизився більш ніж утричі. У 1992–1995 рр. питома вага інноваційно-активних підприємств була в межах 20–26 %. В останні роки ця проблема тільки загострилася: якщо у 1997 р. питома вага кількості підприємств, що впроваджували інновації від загальної кількості промислових підприємств становила 17 %, у 2000 р. – 18,0 %, то у 2004 р. – 13,7 %, у 2005 р. – 11,9 %, у 2006 р. – лише 11,2 %, у 2007 р. – 14,2 %. За попередніми даними Держкомста-ту у 2008 р. ця цифра становила 13 %.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

Інноваційні чинники економічного зростання ще й досі не відображені належним чином у програмних документах та реальних діях державної влади. Свідчення цього є характеристика інноваційної діяльності промислових підприємств (додаток 10). Особливо вражаючим є показник питомої ваги підприємств, що впроваджували інновації у 2005 р. – рекордно низький – 8,2 %, що нижче порогового значення (25 %), і набагато нижче від аналогічного показника розвинутих країн (70–80 %).

Для порівняння зазначимо, що серед країн Європейського Союзу мінімальні показники інноваційної активності мають Португалія – 26 % і Греція – 29 %, але вони двічі вищі, ніж в Україні. А порівняно з країнами-лідерами, такими, як Нідерланди (62 %), Австрія (67 %), Німеччина (69 %), Данія (71 %) і Ірландія (74 %), розрив становить три – чотири рази.

Структурна динаміка промисловості України за технологічними укладами з 2003 до 2008 років майже не зазнала ніяких змін (рис. 1.2.8.), п'ятий технологічний уклад займає близько 3 %; третій – знизився з 51 % до 46 %, четвертий – близько 50 %, що свідчить про відсутність результативної структурної політики держави. Про шостий технологічний уклад виробництва, який у розвинутих країнах з лабораторій вже виходить на промислове освоєння, в Україні лише говорять.

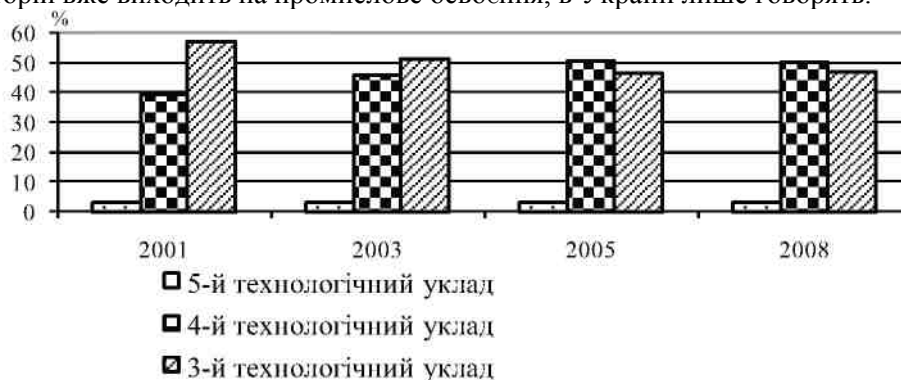

Рис. 1. Структурна динаміка промисловості України за технологічними укладами (2001–2008 рр.)

Технологічний розвиток галузей промисловості характеризується насамперед упровадженням прогресивних технологічних процесів. Статистичні дані свідчать, що за цими показниками машинобудування випереджає інші галузі і становить в середньому понад 50 %, хоча загалом упровадження прогресивних технологій не характеризується особливою стабільністю (табл. 1). Так, після зниження загальної кількості впроваджених технологічних процесів у промисловості у 2006 р., протягом 2007–2008 рр. зазначений показник почав зростати. Проте в абсолютних цифрах це такі мізерні значення, що за показником технологічної готовності відкидають Україну до групи країн, які ніколи не мали власного системоутворювального науково-технічного потенціалу. Така сама закономірність спостерігається і стосовно кількості маловідходних, ресурсощадних, безвідходних технологій.

Виникає необхідність уточнення пріоритетів з метою розвитку високоукладної економіки. Для цього потрібне прийняття на державному рівні налагодженого механізму проведення детальних прогнозно-аналітичних досліджень, які б дали можливість чітко і обґрунтовано визначати науково-технологічні та інноваційні пріоритети, що забезпечували б ефективність вітчизняної економіки.

Слід зазначити, що в Україні у вересні 2007 р. було прийнято Концепцію державної програми прогнозування науково-технологічного розвитку на 2008–2012 рр., згідно за якою заплановано проведення комплексного моніторингу науково-технологічної сфери й формування середньострокових прогнозів щодо її подальшого розвитку. Проте вже попередні результати роботи в цьому напрямі свідчать про відсутність механізмів реалізації головного її завдання – створення загальнодержавної системи технологічного прогнозування.

Неврегульованість питань, пов'язаних з реалізацією Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», призводить до неконтрольованого передання технологій за кордон, що загрожує технологічній безпеці країни. Так, статистичний аналіз свідчить про посилення тенденції щодо придбання технологій у 2006–2007 рр. та зниження цього процесу у 2008 р. (рис. 1.2.9). Ситуація з передаванням нових технологій – катастрофічна! За даними офіційної статистики, загальна кількість придбаних нових технологій в Україні за період з 2000 по 2007 рр. становила 5633. При цьому результати власних досліджень і розробок за останні сім років становлять у середньому 13,6 % (764 технології) від загальної питомої ваги отриманих технологій. Цей показник – вкрай низький для

країни, яка декларує інноваційно-інвестиційний шлях розвитку та перехід до 5-го і 6-го технологічних укладів за умови створення відповідної інфраструктури національної інноваційної системи.

Таблиця 1.

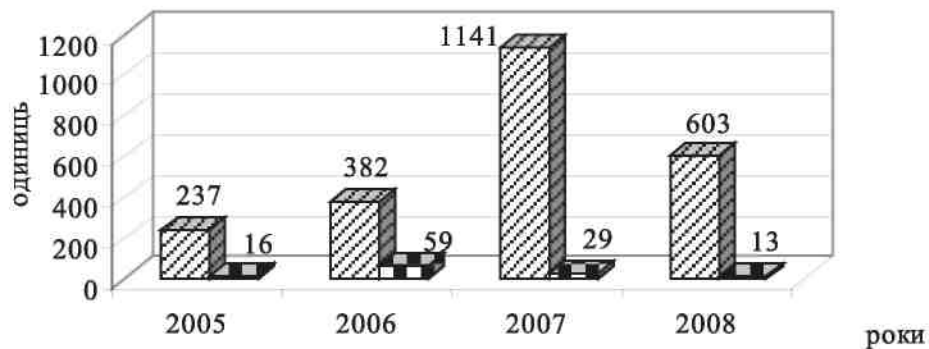
Упровадження прогресивних технологічних процесів на промислових підприємствах за видами

Вид економічної діяльності	2001	2002	2004	2005	2006	2007	2008
Промисловість України	1421	1142	1727	1808	1145	1419	1647
у % до підсумку	100	100	100	100	100	100	100
Добувна промисловість	48	29	19	26	11	15	24
у % до підсумку	3,4	2,5	НД	1,4	0,9	НД	1,5
Переробна промисловість*	1367	1107	1698	1772	1117	1375	1592
у % до підсумку	96,2	96,9	98,3	98,0	97,5	96,9	96,7
Харчова промисловість та переробка с/г продуктів**	149	154	192	129	79	210	174
у % до підсумку	10,5	13,5	11,1	7,1	6,9	14,8	10,6
Легка промисловість	76	57	45	72	19	50	47
у % до підсумку	5,3	5,0	2,6	3,9	1,6	2,9	2,4
Хімічна та нафтохімічна промисловість	56	50	170	112	104	135	139
у % до підсумку	3,9	4,4	9,8	6,2	9,0	9,5	8,4
Металургія та обробка металу***	183	156	97	85	56	58	101
у % до підсумку	12,9	13,7	5,6	4,7	4,8	4,1	6,1
Машинобудування	799	606	1070	1273	798	755	996
у % до підсумку	56,2	53,1	61,9	70,4	69,7	53,2	60,52
інші галузі	104	84	124	101	61	167	41
у % до підсумку	7,3	7,4	5,7	2,4	0,52	2,2	2,5

*з 2007 р. - обробна промисловість.

**з 2007 р - виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів.

*** з 2007 р - металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів.

▨ Придбання нових технологій   ■ Передавання нових технологій

Рис. 2. Динаміка передавання та придбання технологій в Україні у 2005–2008 рр.

Отримання ліцензій становило 5,6 % (314), що свідчить про вкрай низький рівень розуміння важливості захисту власних винаходів. Лізинг технологій дорівнював 0,3% (16) до 2006 р., тобто цей інструмент практично не використовується. А динаміку передавання технологічних знань, пов'язану з переходом висококваліфікованих працівників, простежити неможливо, оскільки дану графу в статистичні дані ввели лише з минулого року. Угоди ж на придбання технологій становили 15,2 % (859 одиниць) до 2007 р., на придбання устаткування 44,5 % (2504) до 2007 р., разом – понад 59,8 %

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

загального обсягу отриманих технологій, що свідчить про певну залежність України від імпорту технологій.

В Україні нині немає дієвого механізму впровадження завершених науково-технічних розробок і технологій у промислове виробництво виконуваних за бюджетні кошти.

Протягом останніх років державна економічна політика була спрямована на підтримання експорту, основна частина якого в нашій країні забезпечується сировиною та продукцією з незначним ступенем переробки.

Унаслідок цього у привабливішому економічному становищі опинилися виробництва нижчих технологічних укладів, які характеризуються капіталомісткістю, екологічною небезпечністю та низьким рівнем розроблення і впровадження інновацій.

Галузі обробної промисловості, навпаки, опинилися у гіршому становищі. Сучасною академічною наукою доведено, що вихід економіки України на траєкторію випереджального розвитку має характеризуватися не тільки збільшенням темпів економічного зростання, а й докорінною структурною перебудовою, збільшенням частки високотехнологічних та споживчих галузей.

Істотним чинником, що стримуватиме збільшення інноваційної активності промислових підприємств у найближчій перспективі, є відсутність платоспроможного попиту на інноваційну продукцію. Це в певній мірі викликано недостатніми темпами становлення сучасного масштабного ринку інноваційної продукції в Україні, а також неспроможністю більшості вітчизняних товаровиробників виступати рівноправними партнерами на міжнародному ринку інноваційних товарів та послуг. Дається взяти і низька інноваційна культура споживачів, зумовлена передовсім відсутністю коштів для закупівлі високотехнологічних споживчих товарів і послуг.

Інвестиційні ресурси України виснажені і не забезпечують ефективного розширеного відтворення. Очевидно, що промислові підприємства не зможуть вкладати ресурси в розробку та впровадження інновацій до того часу, поки не вирішать власних інвестиційних проблем.

Зношеність основних фондів у галузях обробної промисловості в середньому сягає 59,2 %; підприємства використовують вкрай застарілу матеріально-технічну базу, більшість обігових коштів спрямовуються не на оновлення обладнання, а на його ремонт і підтримання хоча б мінімальної здатності створювати нову вартість. Тож переважна більшість підприємств вести високопродуктивну інноваційну діяльність у найближчі роки не зможе. Інвестиційні ресурси юридичних осіб у значній мірі сформовані завдяки амортизаційним відрахуванням. Однак державна амортизаційна політика не відповідає вимогам сьогодення і є вкрай недосконалою.

Удосконалення потребують майже всі форми державної підтримки активізації інвестиційно-інноваційного процесу в корпоративному секторі. Необхідна адекватна вимогам сьогодення трансформація амортизаційної, бюджетно-податкової, кредитної, техніко-технологічної, зовнішньоторговельної політики.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Модернізація України – наш стратегічний вибір : Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К., 2011. – 416 с.
2. Груба Г.І. Розвиток інноваційної діяльності в Україні: теорія, методологія, стратегія державної політики: монографія / Г.І. Груба. – Київ: ТОВ “ДКС центр”. – 2009. – 364 с.

РЕЗЮМЕ

Проаналізовано стан досліджень теорії та практики формування державної політики розвитку інноваційної діяльності. Визначено роль інноваційної діяльності в соціально-економічному розвитку держави.

Ключові слова: державна політика, інноваційна діяльність, державне управління, інноваційна політика, інвестиційна стратегія, інфраструктура, розвиток.

РЕЗЮМЕ

Проанализировано состояние исследований теории и практики формирования государственной политики развития инновационной деятельности. Определена роль инновационной деятельности в социально-экономическом развитии государства.

Ключевые слова: государственная политика, инновационная деятельность, государственное управление, инновационная политика, инвестиционная стратегия, инфраструктура, развитие.

SUMMARY

The state of researches of theory and practice of forming of state policy of development of innovative activity is analysed. The role of innovative activity is certain in socio-economic development of the state.

Keywords: state policy, innovative activity, state administration, innovative policy, investment strategy, infrastructure, development.